

Předpoklady a bariéry rozvoje malých obcí a sídel

Radim Perlín

Výzkumné centrum RURAL

Malé obce a malá sídla

Malá obec - obec do 200 obyvatel

Celkem 1391 obcí, v nich žije 173 101 obyvatel (Cenzus 21)

1699 katastrálních území a 2100 ZSJ

Malé sídlo: sídlo s méně než 100 obyvateli

Celkem 6 159 sídel a v nich žije 267 675 obyvatel

Jak chápat „rozvoj malé obce/malého sídla“

Rozvoj ?

Nárůst populace - zlepšování kvality života

Stabilita populace - zajištění základních služeb pro obyvatele

Kdo je odpovědný za zajištění rozvoje malé obce/sídla ?

Kategorie postupné ztráty kvality života

Jako kritérium snižování kvality života je možné považovat zánik některých činností, aktivit a zařízení v sídle. Se ztrátou populace postupně klesá nabídka služeb.

1. uzavření základní školy	235 obyv.
2. zánik základních obslužných služeb	175 obyv. (hospody 150 obyv.)
3. ztráta dětské populace do 15 let věku	-----
4. zánik spolků	50 obyv.
5. zánik obvyklého (trvalého) bydlení	0 obyv.
6. rekreační sídlo	
7. zánik sídla	

Zánik obce

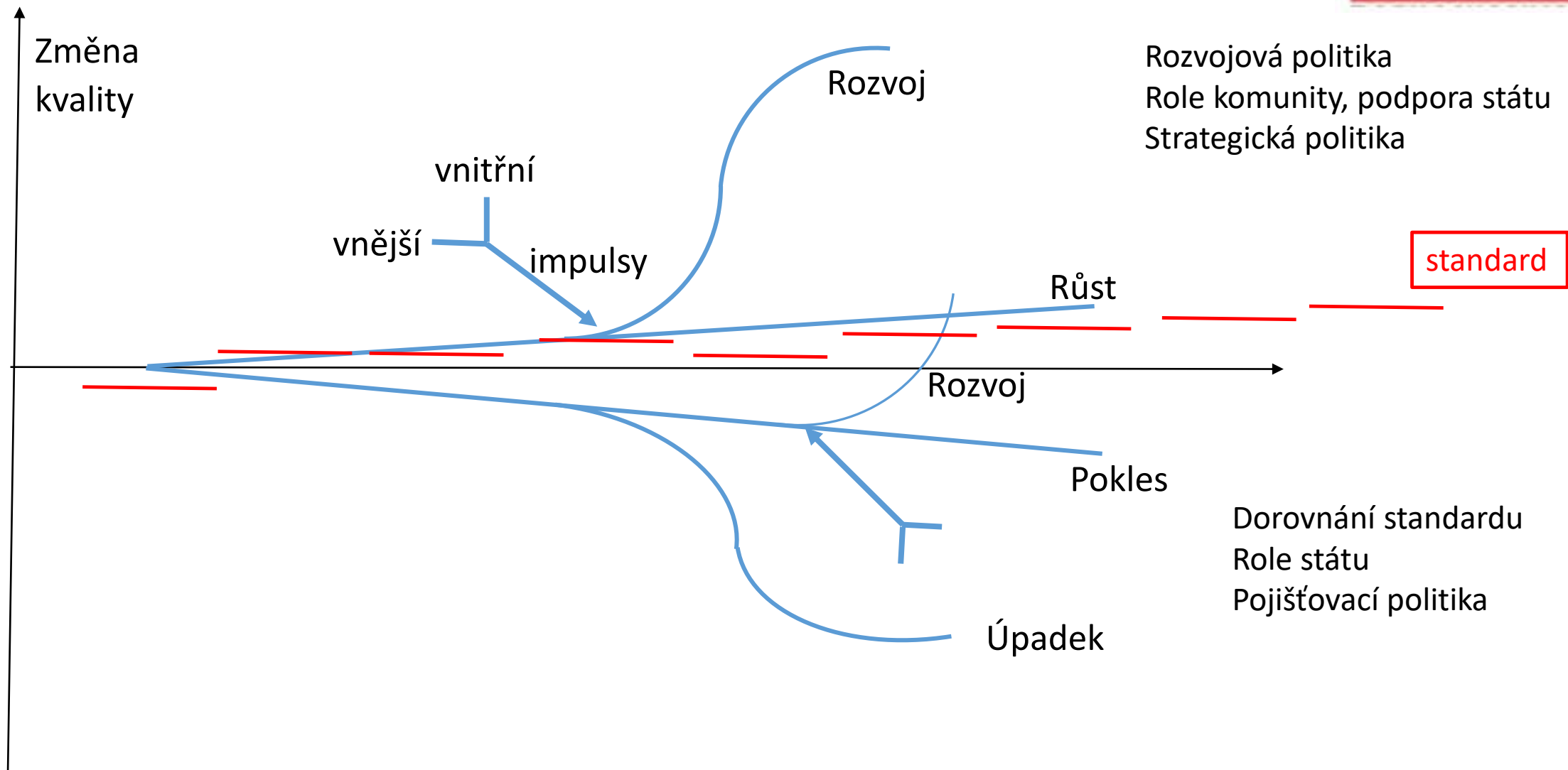
Sídelní zánik – odchod trvalého obyvatelstva

Rekreační zánik – ukončení rekreačního využívání

Fyzický zánik – fyzická degradace, neobyvatelnost objektů

Administrativní zánik – zrušení sídla jako kategorie, zrušení ZSJ

Rozvoj a růst

Geografické předpoklady rozvoje

Poloha obce/sídla jako předpoklad rozvoje

Vnější – geografické předpoklady rozvoje jsou dány polohou dané obce/sídla. I velmi malá sídla v metropolitním zázemí, v suburbáním zázemí, v rekreačně velmi aktivních územích, nebo malá sídla v trasách významných spojení mají lepší předpoklady pro zajištění vlastního rozvoje než obce v periferiích.

Ne všechny obce/sídla dokážou tyto komparativní výhody využít stejně rychle a mezi sídly existují rozdíly, ale v delším časovém horizontu se tyto rozdíly snižují a všechny obce v geograficky příznivé poloze mají dobré šance na vlastní rozvoj.

Pomíjíme rozvoj založený náhodným vnějším faktorem, který mění postavení obce - umístění velmi atraktivní investice.

Vnitřní předpoklady rozvoje

Vnitřní předpoklady rozvoje obcí/sídel jsou dány konkrétními podmínkami v dané lokalitě a jejich využitím.

Stavebně technické předpoklady: existence sítí TI, dopravních sítí, služby, kvalitní domovní fond – tedy „**tvrdé**“ faktory rozvoje

Společensko kulturní předpoklady: existence kulturního a společenského života, existence aktivních spolků, existence lídrů schopných organizovat kulturní, společenský život – tedy „**měkké**“ faktory rozvoje

Environmentální předpoklady: život v klidném a bezpečném prostředí s dobrou kvalitou prostředí, malé znečištění hlukem, smogem, potenciální obavou, - tedy „**zelené**“ faktory rozvoje

Pokud jsou tyto faktory na dobré úrovni, jsou to předpoklady rozvoje, pokud jsou na špatné úrovni - jsou to bariéry rozvoje.

SKUTEČNĚ ?

Jaký je význam jednotlivých dílčích skupin faktorů, mají stejně významný kladný pozitivní jako záporný negativní dopad?

Stavebně technické – tvrdé faktory

Jedny z největších investic ve venkovských obcích a to i v malých obcích, výstavba kanalizace – pomník starosty. Skutečně potřebuje malá obec, která má rozpočet 20 mil., kanalizaci za 5 mil.? Je třeba plynovod efektivní?

Vždy je třeba posuzovat místní podmínky, ale dopravní, technická infra, investice do bydlení apod. pomůže v malé obci/sídle maximálně k dorovnání standardu, neznamená rozvojový impuls. Kromě toho velké infra projekty znamenají dlouhodobé zatížení veřejných financí a na další menší investice nebo rozvojové projekty již nejsou zdroje.

Stavebně technické – tvrdé faktory

Problém malých obcí – zajištění vybavenosti a základních služeb pro obyvatele. Jak si nakoupí ve vesničce se 150 obyvateli starší senior, který již neřídí auto?

Zajištění nákupu je sociální výzva pro společenství obyvatel v obci, pro lokální veřejnou správu a pro regionální veřejnou správu.

Podobně sociální služby pro nejstarší nepohyblivé seniory, zajištění sociální a lékařské pomoci je bude stále více sociální výzvou pro komunitu.

Tam, kde komunita funguje, mohou být lepší předpoklady pro vzájemnou pomoc, sdílenou dopravu na nákup apod.

Společensko kulturní – měkké faktory

Dvě obce ve stejných podmínkách, v jedné se pořád něco děje a v druhé chcípl pes.

Čím to je ? Obě odlišuje bohatý a chudý společenský život, který zapojuje místní bydlící i rekreanty do lokálního života, který zvyšuje ochotu obyvatel podílet se na rozvoji sídla. Občanům potom není lhostejné, jak to u nich vypadá.

Investice do společenského, kulturního, sportovního života v obci jsou investice do lidí a přinášejí nejvyšší, nikoliv ale nejrychleji viditelnou změnu kvality života.

Dlouhodobá investice – riziko únavy lídrů, riziko změny trendu po komunálních volbách, riziko stereotypu.

Snadno se o tom mluví, ale hůře se to udělá. Jak najít a motivovat lídry, jak udržet jejich zájem o společenskou aktivitu, jak dále propagovat výsledky této aktivity?

Společensko kulturní – měkké faktory

Úspěšné využití takových předpokladů odlišuje úspěšné a běžné obce

Nelze ale mít velká očekávání. Úspěšná malá rozvíjející se obec bude úspěšná mezi podobně velkými (malými) obcemi, nestane se lokálním centrem. Není efektivní soutěžit s obcí s dvojnásobnou populační velikostí.

Neúspěšné uplatnění měkkých faktorů rozvoje ale neznamená pokles nebo úpadek obce.

Environmentální – zelené předpoklady

Co může být více „zelené“ než venkovské bydlení?

Environmentální předpoklady rozvoje neznamenaají bezprostřední rozvojový předpoklad. Díky tomu, že je v právě v této obci/sídle kvalitní envi prostředí, se nikdo nebude stěhovat do obce.

Již se podařilo velmi dobře kultivovat veřejná prostranství v obcích. Návsi, parčíky nebo prostory okolo kostela, radnice jsou až na výjimky upravené a jsou vizitkami obcí.

Envi předpoklady rozvoje jsou ale zcela zásadní v krajině. Pokud chceme udržet a rozvíjet kulturní krajinu, udržet vodu v krajině, omezovat půdní erozi, zvyšovat prostupnost, musí v krajině žít lidé a o kulturní krajinu včetně drobných prvků pečovat a budovat ji. Pokud lidé odejdou, kdo se bude starat o krajinu?

Shrnutí

Zachování a rozvoj husté sítě velmi malých sídel (především v Čechách a na Vysočině) je závislé na:

1. Zachování dostupnosti základní úrovně vybavenosti TI, DI, služeb
2. Podpoře společenského života a aktivních lídrů v jednotlivých sídlech

Ztráta obyvatel a postupný úpadek takových sídel povede k degradaci kulturní krajiny

Závěry

Pro ústřední orgány státu

Selektivně podle velikosti a podle polohy podporovat cílené aktivity pro velmi malá sídla. Podpora mikropodnikání (OSVČ) je efektivnější než dotace do prodejen a hospod.

Snížení administrativní náročnosti, výkaznictví. Není nutné při velmi malých projektech vykazovat stejné podrobnosti jako při projektu za stovky mil.

Obec s 200 obyvateli nemusí mít stejná pravidla pro veřejnou správu jako Brno, Ostrava nebo Plzeň. První vlašťovkou je sdílené zajištění výkonu veřejné správy.

Závěry pro regionální a lokální správu

Všechny obce ve vašem kraji nejsou stejné.

Podpora služeb, podpora společenské a kulturní aktivity v kraji.

Stát rozvoj vaší obce vašeho sídla nezajistí, ale platí staré heslo Programu obnovy vesnice z roku 1991

Pomož si a bude ti pomoženo!

Investujte do lidí, ne do betonu.

Děkuji za pozornost

Radim Perlín

Výzkumné centrum RURAL

Perlin@natur.cuni.cz